

YABANCI SERMAYELİ ŞİRKETLER

Aydınlık Dergisi, 23 Ağustos 1998

Yıldırım Koç

1960'lı ve 1970'li yıllarda Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı sermayeli şirket sayısı çok az olmasına karşın, bu şirketlere karşı kampanyalar düzenlenirdi; bazı yabancı ürünler de boykot edilirdi. 1980 yılı sonunda Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı sermayeli şirket sayısı yalnızca 78 idi.

1980'li ve 1990'lı yıllarda yabancı sermayeli şirket sayısı hızla arttı. Günümüzde bu sayı 4100'ün üzerinde. 1997 yılı Eylül ayında faaliyet gösteren 3927 yabancı sermayeli şirketin 92'si tarım, 52'si madencilik, 966'sı imalat sanayii ve 2817'si de hizmetler sektöründeydi. Almanya kaynaklı şirket sayısı 712 iken, İngiltere kaynaklı şirketlerin sayısı 249, Hollanda kaynaklıların 216, Fransa kaynaklıların 205, ABD kaynaklıların 264 ve İran kaynaklıların da 270 idi.

1980 öncesinde yabancı sermayeli şirketlerin ana amacı, Türkiye iç pazarı için mal üretmekti. Günümüzde ise yabancı sermayeli şirketlerin büyük bir bölümünün amacı, uluslararası piyasalar ve özellikle de Avrupa Birliği ve Orta Doğu için mal üretmektir. Buna bağlı olarak, yabancı sermayeli şirketlerin işçi-işveren ilişkilerine ilişkin tavrında da önemli bir değişiklik yaşandı.

1980 ve öncesinde yabancı sermayeli şirketler, istihdam ettikleri işçilerin sendikalaşmasına fazla düşmanca yaklaşmazlardı. Bunun ana nedeni, yüksek kar oranlarıyla mal pazarladıkları iç piyasada kendilerine yönelik olumsuz bir havanın yaratılmasını engellemektir. Ancak günümüzde yabancı sermayeli şirketlerde çalışan işçilerin çok küçük bir bölümü sendikalıdır. Halen sürmekte olan bir araştırmaya göre, günümüzde faaliyette bulunan 4100 dolayındaki yabancı sermayeli şirketin yalnızca 207'sinde çalışan işçiler bir sendikada örgütlüdür.

Yabancı sermayeli şirketler, iletişim ve ulaştırma teknolojisinde meydana gelen değişmelere ve ulusötesi sermayenin dünya ölçeğinde artan gücüne bağlı olarak, faaliyetlerini bir ülkeden diğerine kolayca kaydırabilmektedir. Bu işyerlerinde örgütlenmede yerli sermayeli şirketlere göre böyle bir ek zorluk vardır. Ancak, yabancı sermayeli şirketler, kamuoyunun baskısına karşı daha duyarlıdır. Ayrıca, yabancı sermayeli şirketlerde çalışan işçilerin örgütlenmesini kolaylaştıran bazı etmenler de vardır.

Kolaylaştırıcı etmenlerden biri, uluslararası dayanışmadır. Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki işçiler ilk kez kendi ülkelerinde bir sanayisizleştirme yaşıyorlar. Ayrıca, sermayenin ulusötesi niteliğinin daha da gelişmesi karşısında, özellikle imalat sanayii işyerlerinin kaydırıldığı gelişmekte olan ülkelerdeki işçilerle dayanışmaları onlar için giderek daha büyük bir önem kazanıyor.

Sendikalarımız, uluslararası ilişkilerini Türkiye'deki yabancı sermayeli işyerlerinin örgütlenmesi temelinde geliştirmeye çalışırlarsa, özellikle Avrupa Birliği ülkelerindeki sendikacılık hareketlerinden olumlu yanıt alacaklardır.

Ayrıca, OECD ve ILO gibi bazı uluslararası kuruluşların, çokuluslu şirketlerin faaliyetlerini düzenleyen ve ancak ülkemizde pek bilinmeyen ve kullanılmayan belgeleri vardır. Bu uluslararası araçların kullanılması da örgütlenmenin önünü açabilir.

Günümüzün görevlerinin başında, özellikle ve öncelikle yabancı sermayeli işyerlerinde çalışan işçilerin örgütlenmesi gelmektedir.